

Noors Slott – den längre versionen.

Noors Slott ligger i Knivsta, Uppland, mellan sjön Valloxen och Säbysjön och arkitekten Jean de la Vallée kan anses som upphovsman till anläggningen.

Det är svårt att finna information om Noor innan adelsmännen och kungarna började tillbringa tid där. Men under 1500-talet var Noor ett kronogods som 1613 tilldelades Karl Filips kammarjunkare Henrik Stöör som sätesgård, vilket innebar att de var befriade från skatter och andra pålagor. Henrik var gift med Carin Tott. Ganska snart miste han sin hovtjänst på grund av ständiga tvister med omgivningen och dog 1654.

Noor stannar kvar inom släkten Toot via arv på kvinnolinjen, tills egendomen åter dras in till Kronan 1686 som donationsgård, och samma år beslutades det även att inga nya sätesgårdar fick bildas.

Nästa ägare blir Kung Karl XI:s främste rådgivare, Nils Gyldenstolpe som kom från Finland (Åbo). Han hade läst juridik i Uppsala och tjänstgjort som diplomat utomlands och år 1689 utnämndes han till greve. Kungen konstaterade då, att greve Gyldenstolpe saknade en ståndsmässig jordegendom och det förväntades av en man i hans position att han skulle äga ett större gods.

Karl XI såg därför till att Nils Gyldenstolpe fick köpa Noors Slott för en rimlig summa pengar. Greve Gyldenstolpe lät bygga slottet efter ritningar av dåtidens mest ansedde arkitekt Jean de la Vallée. Greve Nils Gyldenstolpe avled 1709 och hans båda äldsta söner stupade i det stora Nordiska

kriget samma år. Den yngste sonen som ärvde säteriet, sålde det 1761 till riksrådet Carl Hermelin och dennes hustru Hedvig Ulrika Benzelstierna. Hennes syster Brita hade stiftat fideikommisset Wik i Åbo län för sina äldste systerson.

Ett fideikommiss innebar att egendomen eller lösöret skulle gå i arv till vissa förutbestämda personer oberoende av tid. Fideikommissbrevens innehåll bestämdes av instiftaren och måste godkännas av kungen.

Dessa fideikommissrättigheter överfördes nu till Noors Slott. Egendomen fortsätter därmed att stanna inom den Hermelinska familjen fram till 1918 då fideikommisset upplöstes. Som så många andra gårdar har också Noors Slott gått genom många händer sedan dess.

Efter 30-åriga kriget och Westfaliska freden 1648 inleddes en omfattande byggnadsverksamhet, svenska adelsmän som kom tillbaka från kriget byggde sig nya praktpalats, influerade av vad de sett av kontinentens arkitektur. Skokloster, Sjöo och Mälsåker är lysande exempel på stormaktstidens praktfulla slottsbyggen i Mälardalen i en fransk-italiensk barockstil.

Men som motvikt utvecklas den stramare karolinska arkitekturen som var mer anpassad till den svenska naturen och klimatet. Exempel på detta är Noors Slott och Höja Säteri vid Örsundsbro.

Karolinsk stil beskrivs som en svensk byggnadsstil som motsvarar hög- och senbarocken under 1654 – 1718 och Noors Slott beskrivs på följande sätt i boken - Stora boken om Mälardalens slott och herremansgårdar:

En nätt karolinsk herrgårdsbyggnad i trä med putsad fasad och lisener (vertikala murband eller trästavar svagt utskjutande från väggen, egen kom.) under ett säteritak, som flankeras av två flyglar, uppförda under 1700-talet. Borta är dock gavelfronten på mittfasaden, paviljongerna och staketet som ramade in entrésidan och borta är sedan länge den berömda trädgården. Interiören ger dock fortfarande en karolinsk stämning. Den stora hallen i bottenvåningen går traditionellt rakt genom huset. Den täcks av kryssvalv som vilar på väggpilastrar. En trappa upp ligger den så kallade Kungssalen.

1962 utbröt en svår brand på Noors och ödelade delar av takvåningen och stora salen. Lyckligtvis räddades det stora gårdsarkivet undan branden.

Interiör från hallen på Noors Slott.

Arkitekten Jean de Vallée

Jean föddes 1624 och kom till Sverige tillsammans med sin far 1637. Tidiga resor i Frankrike och Italien visade honom den nya barockformerna i stadspalatsen samt den romerska villaarkitekturen. Efter faderns död tog Jean över arbetet som arkitekt men det dröjde innan han fick fullt ansvar. Inspirerad av sina resor ritade han kupolkyrkorna Hedvig Eleonora på Östermalm och Katarina på Södermalm i Stockholm.

Hans ritningar ligger även till grund för Karlbergs slott samt Bondeska palatset i Stockholm. 1680 blev han utnämnd till hovarkitekt men hans häftiga humör medförde att han avled tämligen fattig år 1696.

Trädgården - 1600

Under 1600-talet var trädgården vida berömd och framför allt från 1708 då den "förundransvärda amerikanska aloën" blommade för första gången i Sverige.

Tavlan målades 1698 av J.V.D. Avelen och finns att beskåda på Noors Slott.